

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΜΥΣΣΕ

Τὸ θέατρο τοῦ Ἀλφρέντ Ντὲ Μυσσέ, γνωστὸ μὲ τὸν τίτλο «Κωμῳδίες καὶ Παροιμίες» εἶναι ἵσως τὸ ἔργο του ποὺ θὰ ζήσῃ περισσότερο. Ὁλες οἱ κωμῳδίες του ἔχουνε γιὰ θέμα τὸν ἔρωτα, ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα δρᾶμα τὸν «Λορενιζάτσιο». Ἐκεῖνο ποὺ τὶς χαρακτηρίζει εἶναι ἡ πρωτοτυπία, ἡ φαντασία, τὸ πνεῦμα. Δὲν γράφτηκε τίποτε λεπτότερο ἀπὸ τὴν ἑποχὴ τοῦ Μαριβώ, ἀκόμα καὶ σήμερα, οὔτε κάτι τὸ ξυπνότερο ἢ ζωηρότερο ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ πρωτοφανερώθηκε δ «Κουρέας τῆς Σεβίλλης» τοῦ Μπωμαρσάι. Στὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ Μυσσέ ὅχι μονάχα τὸ ὑφος εἶναι γεμάτο χάρη, ἀλλὰ τὸ πάθος, ἡ τρυφεράδα, περιγράφονται τεχνικά, καὶ καθὼς εἴπε κάπου δ Γκωτιέ «ἡ μελαγχολία ἐναρμονίζεται μὲ τὴν χαρά».

Όταν ἀνοίγει ἡ αὐλαία, νομίζομε πῶς ταξιδεύομε στὶς μαγεμένες χῶρες, ἐκεῖ ποὺ βρίσκονται οἱ νεράϊδες καὶ οἱ δράκοι. Μὰ ἀγάλια - ἀγάλια, ἡ δπτασία διαλύνεται καὶ ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου, δ χαρακτήρας του, ἡ ζωή του, ἡ σκέψη του, φαντάζει μπροστά μας μὲ κάθε ἐλαττώμα, μὲ κάθε συνήθεια. Ἐδῶ καὶ λίγη ὥρα ὀνειρευόμαστε, γελούσαμε μὲ τὴν καρδιά μας εὐχαριστημένοι ποὺ βλέπαμε τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων. Ξαφνικά ὅλα χάθηκαν. Ἡ πραγματικότης ἔλαμψε. Οἱ ἥρωες τῆς σκηνῆς δὲν εἴτανε παρὰ δ ἥρως τῆς ζωῆς, δ ἀνθρωπος, «πάντα ἀσταθής, πάντα ἄλλαζων», δπως λέγει δ Πασκάλ. —

Δὲν ξέρω πόση ἐπιτυχία θὰ μποροῦσε νάχη τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Μυσσέ, παιζόμενο στὴν Ἑλληνικὴ σκηνή. Ἄλλὰ οἱ κριτικοὶ καὶ γενικὰ οἱ διανοούμενοι παραδέχονται μισὴ δωδεκάδα, ἵσως καὶ περισσότερα, ἀριστουργήματα ποὺ ἀποτελοῦνε κι ἀντά, μαζὶ μὲ μερικὰ ἄλλα ἔργα, τὰ διαμάντια τῆς γαλλικῆς σκηνῆς.

Οἱ γνωστότερες ἀπὸ τὶς «Κωμῳδίες καὶ Παροιμίες» εἶναι «Τὰ Καπρίσια τῆς Μαριάννας» δπου μᾶς δείχνονται οἱ τραγικὲς συνέπειες ποὺ μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ ἡ παραγνωρισμένη ἀγάλη. Ὁ «Φαντάζιο» μιὰ ἔξυπνότατη φαντασία, λίγο θλιβερὴ ἵσως, δπου δ ἥρως, γεμάτος χρέη, μὲ χαρακτήρα ἐλαφρό, περνᾶ τὸν καιρό τεν μὲ τὸ ν ἀναλύ τὸν ἑαυτό του. Μὴ βρίσκοντας δμως τίποτα τὸ ἐλαττωμα-

τικό, χαίρεται πολὺ γι' αὐτὸν καὶ ἀποφασίζει στὸν ἔνθουσι-
σμό του ἐπάνω νὰ βοηθήσῃ τὴν κόρη τοῦ βασιλῆα στὶς
ἔρωτικὲς ἐπιχειρήσεις τῆς. Ἡ πριγκήπισσα, θέλοντας νὰ
δεῖξῃ τὴν μεγάλη εὐγνωμοσύνη της, τοῦ δίνει τὸ ποσὸν
ποὺ χρωστᾶ. Νά, μιὰ εὐκαιρία μοναδικὴ γιὰ τὸν Φαντάζιο
γιὰ νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του. Ἔννοια σας, δὲν θὰ τὰ πλη-
ρώσῃ ποτέ του!

Ο Φαντάζιο εἶναι ποιητής, ὁνειροπόλος, ποὺ νοιώθει
βαθειὰ τὴν καρδιὰ τῶν γυναικῶν καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀν-
θρώπων. Εἶναι δὲ οὐρανοποιημένος, γεμάτος χάρη,
θέληση καὶ μπρίο μοναδικό, πλαισιομένα ὅλ' αὐτὰ μὲ
κάποια βαθύτερη μελαγχολία.

Άλλο ἔργο τοῦ Μυσσέ «Le Chandelier» ποὺ πρωτο-
δημοσιεύθηκε στὴν «Ἐπιμεώρηση τῶν δύο Κόσμων» τὴν 1ην
Νοεμβρίου 1835, εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ προσωπικὴ ἔρωτικὴ
περιπέτεια τοῦ ποιητοῦ. Σ' αὐτὴν τὴν κωμῳδία βρίσκεται
καὶ τὸ τόσο γνωστὸ τραγοῦδι τοῦ Φορτούνιο. Αὐτὸς ἄλ-
λως τε εἶνε δὲ ηρως καὶ αὐτὸς παῖζει τὸν μεγαλήτερο οόλο.
Αὐτὸς βοηθεῖ τὴν Ζακελίν στὸν ἔρωτές της μὲ τὸν ὠραῖο
ἄξιωματικὸ τῶν δραγόνων. Ἄλλ' ὁ Φορτούνιο εἶναι παιδί,
μόλις δεκάχρη χρόνων, ξανθό, γεμάτο νιᾶτα καὶ ζωή. Καὶ ἡ
Ζακελίν ταράζεται δταν τὸ βλέπει καὶ στὸ τέλος παρασύρε-
ται καὶ μετανοιώνει γιατὶ ἀνάγκασε τὸν Φορτούνιο νὰ
χρησιμεύσῃ ως μεσάζων στὸν ἔρωτά της. Καὶ νοιώθοντας
μέσα της ἔνα καινούργιο αἴσθημα, ἀπὸ τὴν τόση αὐτοθυ-
σία καὶ ἀφοσίωση τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ, γονατίζει μπροστά
του :

«Ξέρεις πὼς σ' ἀγαπῶ, παιδὶ ποὺ εἰσαι ; Ξέρεις πὼς
πρέπει νὰ μὲ συγχωρήσῃς, εἶδ' ἄλλως θὰ πενθάνω ;»

Ἐτσι δὲ ηρως δὲ πραγματικός, δὲ ἄλληθινός, εἶναι νικη-
τής. Υπάρχουν σκηνὲς σ' αὐτὴν τὴν κωμῳδία, δπως ἄλ-
λως τε σ' ὅλο τὸ θέατρο τοῦ Μυσσέ, ποὺ θὰ ξήλευναν πολλοὶ
σύγχρονοι συγγραφεῖς.

Γιὰ νὰ μιλήσῃ κανεὶς διεξοδικὰ γιὰ τὸ δραματικό του
ἔργο, θὰ χρειαζόντανε πολλὲς σελίδες. Ἐδῶ θὰ περιορι-
σθοῦμε νὰ δώσουμε μιὰν ἰδέα μονάχα τοῦ θεάτρου αὐτοῦ,
ποὺ ἀτυχῶς εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο στὴν Ἑλλάδα, καὶ ποὺ,
σχεδὸν εἶναι βέβαιο αὐτό, δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ παιχθῇ
στὴν ἑλληνικὴ σκηνή. Πρῶτα - πρῶτα γιατὶ εἶν' ἀμετάφρα-
στο καὶ δυσκολότατα ἀποδίδεται στὴν γλῶσσα μας. Δεύτε-
ρο γιατὶ δὲν ὑπάρχει κοινὸν κατάλληλο ποὺ θὰ τὸ νοιώσῃ
βαθειὰ καὶ τρίτο γιατὶ δὲν ὑπάρχουν ἡμοποιοὶ (ἐκτὸς ἀπὸ

δυὸς τρεῖς ἵσως) ποὺ θὰ μποροῦσαν ν' ἀναλάβουν μιὰν εὐπρόσωπη, ἔξαιρετικὴ ἐκτέλεση.

* * *

Ἐτσι δὲ τὸ θέατρο τοῦ Μυσσὲ εἶναι «θέατρο - ὕμνος» στὸν ἔρωτα, Καὶ πῶς θὰ μποροῦσε νὰ γίνη ἄλλοιῶς; Εἴταν ποτὲ δυνατὸ νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὸν ὑπέροχο ποιητὴ τῶν «Νυχτῶν» ἀσυγκίνητο ἀπὸ τὸν ἔρωτα; Εἴταν δυνατὸν δὲ ἐραστῆς ποὺ τόσο ἀγάπησε τὶς γυναῖκες — τὸ παιδὶ τοῦ αἰῶνος — νὰ μὴν ἀφιερώσῃ ὑπέροχες σελίδες στὸν μοναδικὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς του: τὸν ἔρωτα; Μονάχα αὐτὸς εἴταν κατάλληλος γιὰ ἔνα παρόμοιο ἔργο: ἡ φλογερὴ καρδιά του, ἡ ἀνεξάντλητη φαντασία του, τὸ ἔξαιρετικὰ λεπτὸ πνεῦμα του, τὸ μοναδικὸ μπρίο του, ἡ ἀφθαστη χάρη, τὸ βαθὺ αἴσθημα, ὅλ' αὐτὰ κι' ἀκόμα ἡ γνώση τῆς γυναῖκειας καρδιᾶς, ἡ πραγματική, ἀληθινὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς, τοῦ ἀνθρώπινου χαρακτῆρος, εἴτανε σημαντικὰ ἐφόδια γιὰ νὰ κληροδοτήσῃ, ὅπως τὸ κατώρθωσε, στὴν λογοτεχνία τῆς πατρίδας του, μερικὰ ἔργα, ποὺ, ἐπειτα ἀπὸ τόσα χρόνια, λογαριάζονται ἀκόμα καὶ σήμερα ἀπὸ τὴν παγκόσμια κριτική, μέσα στὰ λίγα ἀριστουργήματα τοῦ θεάτρου.

Ομως δὲ ὁ ὑμνητὴς αὐτὸς τῆς ἀγάπης ἔφευγει γιὰ μιὰ φορὰ ἀπὸ τὸν κύκλο του καὶ γράφει ἔνα δρᾶμα σαιξπερικῆς ὑφῆς. Μὲ τὸν τίτλο «Μιὰ συνωμοσία κατὰ τὸ 1537» ἡ Γεωργία Σάνδη, πρὸν ἀκόμα γνωρίση τὸν Μυσσέ, εἶχε γράψη ἔνα μικρὸ δρᾶμα σὲ ἔξη εἰκόνες. Ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔργο, δὲ ποιητὴς ἔμπνευσθηκε τὸ δικό του, τὸν «Λορεντζάτσιο».

Ο τραγικὸς θάνατος τοῦ Δουκὸς Ἀλεξάνδρου τῆς Φλωρεντίας, ἴστορημένος στὶς «Storie Fiorentine» τοῦ Varuchi, τράβηξε ἀμέσως, χάρις στὴν δραματικότητά του, τὸν Μυσσέ. Αἰσθάνθηκε οἶκτο πραγματικὸ γιὰ τὸν μονάχη ποὺ δολοφονήθηκε ἀπὸ τὸν Λορέντζο τῶν Μεδίκων μὲ τόση ἀγριότητα.

Οἱ χρονογράφοι διηγοῦνται δτὶ δὲ Λορέντζος, ἔξόριστος ἀπὸ τὴν Ρώμη, ἐπειδὴ εἶχε σπάση δλα τὰ κεφάλια τῶν ἀγαλμάτων τῆς ἀψίδος τοῦ Κωνσταντίνου, ἥλθε στὴν Φλωρεντία καὶ κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ σὲ λίγον καιρὸ τὴν εὔνοια τοῦ Δουκὸς Ἀλεξάνδρου. Ο ἀδύνατος αὐτὸς νέος, μὲ τὸ μελαχροιδὲ πρόσωπο, μὲ τὸ λυπημένο ὑφος, ἀρεσε ἀμέσως στὸν ἡγεμόνα. Σκέφθηκε τότε πὼς μποροῦσε νὰ βρῷ σ' αὐτὸν ἔνα σύμμαχο. Μὰ γρήγορα ἀπελπίστηκε, γιατὶ δὲ Λορέντζος εἴταν μᾶλλον δειλὸς καὶ δὲν εἶχε καμιὰ δρεξῆ νὰ ἀνακατευθῇ μὲ πολέμους. Ἐτσι, παρέμεινε στὴν αὐλὴ

τοῦ Δουκός, καὶ χρησίμεψε μονάχα ὡς προμηθευτὴς γυναικῶν τοῦ ἡγεμόνος. Φαίνεται μάλιστα ὅτι ὁ Δοὺς ζήτησε ἀπὸ τὸν νεαρὸν τυχοδιώκτην νὰ προσπαθήσῃ νὰ τοῦ προμηθεύσῃ τὴν κουνιάδα τῆς μητέρας του, τὴν Κατερίνα Τζινόρι. Ἐκεῖνος δέχθηκε, μὰ, κατὰ βάθος, ἄρχισε νὰ σκέπτεται πῶς θὰ ξεφορτωνότανε τὸν ἐνοχλητικὸν Δοῦκα. Πῶς τοῦ ἥλθε ἡ ἴδεα νὰ σκοτώσῃ τὸν Ἀλέξανδρο; Οἱ χρονογράφοι δὲν ἀναφέρουν τίποτα σχετικό, ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι πὼς ὁ Λορέντζος φιλόδοξος καὶ δειλὸς καθὼς εἴτανε, δνειρευόταν νὰ καθήσῃ φαίνεται στὸν θρόνον τῆς Φλωρεντίας.

Συμφώνησε λοιπὸν μὲν κάποιον ἀξιωματικό, τὸν Τοβαλατσίνο, νὰ δολοφονήσουν τὸν Δοῦκα. Ἐτοι μιὰ νύχτα, στὶς 6 Ἰανουαρίου, κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ὁ Λορέντζος εἰδοποίησε τὸν Ἀλέξανδρο νὰ πέσῃ στὸ κρεβάτι του γρήγορα, γιατὶ θὰ ἔρχότανε σὲ λίγο ἡ ὁραία Κατερίνα Τζινόρι, ποὺ εἶχε πιὰ ἀποφασίση νὰ γίνη ἐρωμένη του. Πράγματι, ὁ Δοὺς μπῆκε μόνος σιὸν δωμάτιο του, ἀπόλοις, κ' ἔπεισε στὸ κρεββάτι. Ὁ Λορέντζος βγῆκε γιὰ νὰ ξαναγυρίσῃ, καθὼς ἔλεγε, μὲ τὴν Κατερίνα. Σὲ λιγάκι ὅμως, συνοδευόμενος μὲ τὸν Τοβαλατσίνο, ὅμησε στὸ δωμάτιο καὶ μὲ τὸ σπαθί του χτύπησε τὸν μισοκοιμισμένο Δοῦκα. Αὐτὸς ἀντιστάθηκε, προσπάθησε νὰ φωνάξῃ, μὰ ὁ συνεργὸς τοῦ Λορέντζου βύθισε τὸ μαχαῖρι του στὸν λαιμὸν τοῦ ἡγεμόνος, καὶ τὸν ἀποτελείωσε.

Αὐτὴ ἡ παληὰ ἰστορία, ἡ τόσο δραματική, ἔτσι ὅπως τὴν διηγοῦνται οἱ χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς, χρησίμεψε γιὰ ὑλικὸ ὕστε νὰ συνθέσῃ τὸ ὁραῖο δράμα του ὁ Μυσσέ.

Γιατὶ ὁ Λορέντζος δολοφόνησε τὸν Ἀλέξανδρο; Γιὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν τύραννο; Γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ κάθε ταπείνωση ποὺ τοῦ εἶχε ἐπιβάλη; Ἀπὸ μοχθηρία; Ὁ Λορέντζος ἀπολογεῖται μόνος του, σὲ μιὰ γλῶσσα ποὺ μόνον ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Μυσσὲ μποροῦσε νὰ γράψῃ:

«Οπως μὲ βλέπεις, Φίλιππε, ἡμουνα τίμιος, ἐπίστεψα στὴν ἀρετή, στὴν ἀνθρώπινη μεγαλοψυχία, σὰν ἔνας μάρτυς ποὺ πιστεύει στὸν Θεό του. Ἐχυσα περισσότερα δάκρυα γιὰ τὴ πτωχὴ Ἰταλία παρ' ὅσα ἡ Νιόβη γιὰ τὰ κορίτσια της. Τὰ νιᾶτα μου ὑπῆρξαν ἀγνὰ ὅπως τὸ χρυσάφι. Κατὰ τὰ εἴκοσι χρόνια τῆς σιωπῆς μου, ὁ κεραυνὸς πλημμύρισε τὰ στήθη μου. Καὶ φαίνεται πραγματικὰ πῶς κάποια λάμψη κεραυνοῦ κρύβεται μέσα μου, γιατὶ, ἔξαφνα κάποια νύχτα ποὺ κιθόρουνα στὰ ἔρεπτιά τοῦ ἀρχαίου Κολισέου, δὲν ξέρω γιατὶ σηκώθηκα: καὶ τέντωσα τὰ χέρια μου, ποὺ εἴτανε ποτισμένα ἀπὸ τὴν δρόσο; στὸν οὐρανό, κι' ὅρκίσθηκα πῶς ὁ τύραννος τῆς πατρίδας μου θὰ πέθαινε μὲ τὰ δικά

μου τὰ χέρια. "Ημουνα ἔνας ἥσυχος φοιτητής, καὶ ἄλλη ἀσχολία δὲν εἶχα παρὰ τὶς τέχνες καὶ τὶς ἐπιστῆμες, καὶ μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ πῶ πῶς ὁ δροκός αὐτὸς θέριεψε μέσα μου. "Ημουνα τότε εὔτυχισμένος. Εἴλα τὴν καρδιά μου ἥσυχη καὶ τὰ χέρια μου ἀγνά. Τὸ ὄνομά μου εἴταν ἄξιο τοῦ θρόνου, καὶ δὲν εἶχα παρὰ νὰ βλέπω τὸν ἥλιο νº ἀνατέλλῃ καὶ νὰ βασιλεύῃ γιὰ νὰ δῶ τριγύρω μου νº ἀνθίζουν δλες οἱ ἀνθρώπινες ἐλπίδες. "Ημουνα καλός, ἄλλα γιὰ τὴν αἰώνια δυστυχία μου, φιλοδόξησα νὰ γίνω μεγάλος... "Αν ἡ Θεία Πρόνοια μº ἔσπρωξε στὴν ἀπόφαση νὰ σκοτώσω ἔναν τύραννο, δποιος δήποτε κι' εἴταν αὐτός, μº ἔσπρωξε ἀκόμα καὶ ἡ φιλοδοξία μου.... "Ιλοι οἱ Καίσαρες τοῦ κόσμου μοῦ θίμιζαν διαρκῶς τὸν Βροῦτο».

"Ο «Λορεντζάτσιο» εἶναι ἀπº ὅλα τὰ ἴστορικὰ δράματα τοῦ ρωμαντισμοῦ τὸ περιεργότερο. Ἀντίθετα πρὸς τὸν Οὐγκώ, τὸν Δουμᾶ πατέρα, καὶ ἄλλους ὁ Μυσσέ δὲν ἀλλάζει σχεδὸν τίποτα ἀπὸ τὴν ἴστοριά καὶ σέβεται ἀτόλυτα τὰ ἴστορικὰ δεδομένα. Ἀκολουθεῖ πιστὰ τοὺς φλωρεντινοὺς χρονογράφους. Ἄλλα προσθέτει τὴν ἔξαιρετική του διαίσθηση, τὴν μοναδική μαεστρία τ.ν, δημιουργεῖ μιὰν ἀτμόσφαιρα παθητική, καὶ μᾶς παρουσιάζει τὸν Λορέντζο, ζωντανό, ἔντονο, ἄγριο, ὀνειροπόλο, τρυφερό, φιλόδοξο.

Μὲ τὸ δρᾶμα του αὐτὸ δίνει μιὰ καινούργια ζωὴ στὰ ἴστορικὰ ἔργα, ἀνοίγει νέους δρίζοντας ποὺ οἱ κατοπινοί του δὲν θὰ διστάσουν νº ἀκολουθήσουν.

* * *

"Ο «Λορεντζάτσιο» παραμένει μιὰ ἔξαιρεση στὸ δραματικὸ ἔργο τοῦ Μυσσέ. Ο ποιητὴς τοῦ ἔρωτος δὲν μπορεῖ νὰ ἐμπνευσθῇ παρὰ μόνον ἀπὸ τὸν ἔρωτα. Ἐκεὶ βρίσκεται στὸ στοιχεῖο του. "Ετσι στὰ δυὸ ἀντιπροσωπευτικά τερα τῆς τέχνης του ἔργα, γιὰ τὰ δποῖα θὰ μιλήσωμε. Γιατί, ἀν θέλαμε νὰ τ' ἀναλύσωμε ὅλα, ὁ χῶρος τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ δὲν θὰ μᾶς ἔφθανε. Γράφοντας τὴν μελέτη αὐτῆ, μὲ τὴν εὐκαιρία μάλιστα ποὺ θὰ γιορτασθῇ στὴ Γαλλία ἡ ἑκατονταετηρίς τοῦ ρωμαντισμοῦ, ἄλλον σκοπὸ δὲν ἔχουμε παρὰ νº ἀποκαλύψωμε στὸ Ἑλληνικὸ κοινὸ ἔναν Μυσσέ, ποὺ τοῦ εἶναι ὀλοκληρωτικὰ ἀγνωστος.

"Ο ποιητὴς τοῦ «Ρολλά» δὲν ὑπῆρξε ποιητὴς μόνον τοῦ πόνου καὶ τῶν δακρύων. "Υπῆρξε ὁ ἀπαράμιλλος συγγραφεὺς τῶν «Κωμῳδιῶν καὶ Παροιμιῶν». Οἱ χαραχτηριστικώτερες ἀπº αὐτὲς εἶνε : «Δὲν παῖζουν μὲ τὸν ἔρωτα» καὶ ἡ «Καρμοζίνη».

Η πρώτη δημοσιεύθηκε τὴν 1ην Ιουλίου 1834 στὴν «Ἐπιθεώρηση τῶν δύο Κόσμων». Ἡ comédie αὐτὴ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς κριτικοὺς ὡς τὸ ἀριστούργημα τοῦ θεάτρου τοῦ Μυσσέ. Τὸ θέμα τῆς εἶναι ἀπλούστατο. Δύο γυναῖκες ἀγαποῦν τὸν ἴδιον ἄνδρα: τὸν Περοντικάν. Ἡ μιὰ χωρική, ἡ Ροζέττα, ἡ ἄλλη, ἀριστοχάτις, ἡ Καμίλλη. Ὁ νέος ταλαντεύεται σὲ ποιὰν νὰ κλίνῃ. Ὁ φαινομενικὸς δῆμος ψυχρὸς χαρακτήρα τῆς Καμίλλης, ἀναγκάζει τὸν Περοντικάν νὰ φύγῃ γιὰ τὸ χωριό του δπον συναντᾶται μὲ τὴν Ροζέττα. Αὐτὴ δὲν μοιάζει τῆς ἄλλης: δέχεται νὰ ἀγαπηθῇ κι ἀνταποκρίνεται στὸν ἔρωτα τοῦ νέοι. Ἡ Καμίλλη βλέποντας διὰ τὴν περιφρονοῦν, ἀπὸ πεῖσμα μᾶλλον παρὰ ἀπὸ ἀγάπη, καθὼς εἶναι κοκέτα τρομερά, ἔξασκει δλη τὴν γοητεία τῆς καὶ κατορθώνει νὰ τυλίξῃ πάλι στὰ δίκτυα τῆς τὸν νεαρὸν Περοντικάν. Ἡ Ροζέττα, ἀπὸ τὸν πόνο τῆς, πεθαίνει, ἐνῶ ἡ Καμίλλη ἀποχαιρετᾷ τὸν νέον καὶ πηγαίνει νὰ κλειστῇ στὸ μοναστῆρι. «Δὲν παιζουν μὲ τὸν ἔρωτα!»

Ο τύπος τοῦ Περοντικάν εἶναι ἀπὸ τοὺς ὥραιότερους ποὺ συνέλαβε ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Μυσσέ. Καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ἡθοποιὸ ποὺ θὰ τὸν ὑποδυθῇ μεγάλην λεπτότητα παιξίματος. Εἰς τὴν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν δ ἀλησμόνητος De launay διέπλασε διὰ πρώτην φορὰν τὸν όρλον αὐτόν. Καὶ ἔκποτε, καθὼς λέγουν, κανεὶς δὲν τὸν ὑπερέβη. Ἀπαιτεῖ τὰκτ ἔξαιρετικὸ, παιξιμο δροσερὸ, αἰσθηματικό, δχι ἔξεζητημένο, ἐντελῶς ἀριστοτεχνικό. Ἡ θύελλα αὐτὴ τοῦ αἰσθήματος ποὺ φουσκώνει τὴν καρδιὰ τοῦ Περοντικάν, ἡ ἀμφιβολία του σὲ ποιὰν νὰ κλίνῃ, δ πόνος του, ἡ ἀγωνία του, δλ αὐτὰ ἀπαιτοῦν βαθειὰ ψυχολογία τοῦ ἔρωτος, ποὺ μόνον ἔνας ἀληθινὰ μεγάλος ἡθοποιὸς μπορεῖ νὰ κατέχῃ.

Ἡ ἄλλη κωμῳδία, ἡ «Καρμοζίνη» ποὺ γράφτηκε στὰ 1850, (ἀπὸ τὰ τελευταῖα του ἔργα) δείχνει ἀπόλυτα τὸ θαυμαστὸ πράγματι ταλέντο τοῦ ποιητοῦ. Ἐμπνευσμένη ἀπὸ κάποιο διήγημα τοῦ Βοκακίου, εἶναι, δπως γράφει δ Ἐδουάρδος Φουρνιέ, κριτικὸς τῆς ἐποχῆς, «ἔνα θελκτικὸ παραμύθι ποὺ νομίζετε διὰ τὸ ἔγραψε δ Λαφονταῖνος, γεμάτο ἀγνότητα, μὲ τὰ ἴδαικα τῶν παληῶν ἐκείνων χρόνων δπου ἡ Βασίλισσα Βέρθα ἔγνεθε καὶ τὰ βασιλόπουλα παντρευόντανε τὶς βισκοπούλες. Σὲ κανένα ἵσως ἄλλο ἔργο, τὸ τάλαντο τοῦ ποιητοῦ δὲν εἶναι τόσο λεπτό, τεχνικό, δπως στὴν περιγραφὴ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἔρωτικῆς θλίψεως καὶ τῆς σιωπῆλῆς δυστυχίας».

**

Αὐτὸ μὲ λίγα λόγια εἶναι τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Μυσσέ.

Ποιὸ εἶναι τὸ θέλγητρό του ποὺ σᾶς παρασύρει ἀκόμη καὶ σήμερα; «Εἶναι τὸ θέατρο τῆς ἀγάπης — γράφει ὁ Μωρίς Ντονναί, καὶ ὁ ἔρως, στὸ θέατρο, δπως καὶ στὴ ζωὴ, εἶναι ἀκόμη καὶ σήμερα τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἐνώνει περισσότερο. Εἰς τὶς κωμῳδίες τοῦ Μυσσέ, ὁ ἔρως δὲν παλαίει ποτὲ μὲ τὴν τιμήν, μὲ τὴν φιλοδοξία, μὲ τὸν πατριωτικὸ ἥ θρησκευτικὸ ἐνθουσιασμό. Τὰ αἰσθήματα αὐτὰ οὔτε κὰν ἀναφέρονται, φαίνεται σὰν νὰ μὴν ὑπάρχουν. — Μονάχα ὁ ἔρως βασιλεύει στὸ θέατρο τοῦ Μυσσέ. Εἶναι ὁ μόνος σκοπὸς τοῦ σύμπαντος, ἥ δύναμις ποὺ τραβᾷ κάθε πλᾶσμα τὸ ἔνα πρὸς τὸ ἄλλο, ὁ ἀρχαιότερος τῶν Θεῶν, ποὺ κάποτε ὅμως, κρυμμένος ἀπὸ τὴν μητέρα του στὰ δάση, δὲν πρέπει νὰ τὸ λησμονοῦμε, ἐβύζαξε τὸ ἄγρια θηρία. «Παρὰ τὶς προσπάθειές μου, λέγει ἡ Καρμοζίνη στὴν βασίλισσα, παρὰ τὰ λογικά μου, παρὰ αὐτὴν ἀκόμη τὴν φιλοδοξία μου, ὑπέκυψα ἔτσι ἀσπλαχνα, ἀθλια, στὴν ἀνίκητη δύναμη καὶ κατήντησα τὸ παιχνίδι της καὶ τὸ ψῆμα της» ἔτσι ὁ ἔρως, στὶς κωμῳδίες αὐτές, πέρνει ἔναν χαρακτῆρα μοιραῖο καὶ τραγικό, ἐνῶ οἱ σκηνοθεσίες, τὰ κοστούμια καὶ τὸ πνεῦμα τῶν διαφόρων προσώπων, προσθέτουν χίλιες κάρρες».

Καὶ παρακάτω, ὁ Ντονναὶ λέει:

«Στὸ θέατρο αὐτὸ δὲν βρίσκονται μονάχα ὅλα τὰ χρώματα, ὅλες οἵ λεπτὲς ἀποχρώσεις, τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ χρώματα καὶ οἱ ἀποχρώσεις τοῦ πνεύματος, ἐνὸς πνεύματος μοναδικοῦ ποὺ ἐκφράζεται στὴν πιὸ χαριτωμένη, στὴν πιὸ ποιητικὴ κι' ἀπαράμιλη γλῶσσα. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ εἶναι γεμάτο θέλγητρο, ἔνα θέλγητρο ἄϋλο, μπορεῖ νὰ πῇ κανείς, ἔνα θέλγητρο ποὺ βρίσκεται μονάχα στὸ γαλάζιο τὸ οὐρανοῦ*.

(*) Βιβλιογραφία : Maurice Donnay: Alfred de Musset. — Emile Faguet: Le XIXe siècle: études littéraires. — Sainte Beuve: Causeries du Lundi. — Arvède Barine: Le Théâtre de Musset. — Anatole France; La Vie Littéraire. πτλ. πτλ.